

מאיירס-ג'וינט-ברוקדייל
MYERS-JDC-BROOKDALE
مایرس - جوینت - بروکدیل

קורסי הכשרה והשתלמויות בטיפול פליאטיבי בישראל - תמונת מצב

נטע בנטור

המחקר מומן בסיוע משרד הבריאות

דוח מחקר

דמ-762-17

קורסי הכשרה והשתלמויות בטיפול פליאטיבי בישראל - תמונת מצב

נטע בנטור

המחקר מומן בסיוע משרד הבריאות

עריכת לשון : רעיה כהן
תרגום לאנגלית (תקציר ותמצית מנהלים) : נעמי הלסטד
עיצוב גרפי : ענת פרקו-טולדנו

מכון מאיירס-ג'וינט-ברוקדייל

ת"ד 3886

ירושלים 9103702

טלפון : 02-6557400

פקס : 02-5612391

כתובת האינטרנט : brookdaleheb.jdc.org.il

תקציר

רקע

אף שקובעי מדיניות, אנשי מפתח, ספקים ומממני שירותים בתחום הבריאות מכירים בהדרגה ביתרונותיו של הטיפול הפליאטיבי, הוא עדיין מסופק במידה תת-מרבית ותת-מיטבית. אחת הסיבות לכך היא מיעוט מומחים ואנשי צוות בעלי השכלה, ידע ומיומנות בטיפול פליאטיבי. תנאי בסיסי והכרחי לקבלת החלטות ביחס לפיתוח ההכשרה בתחום הוא קיום מידע מקיף, עקבי ומהימן על קורסי ההכשרה הקיימים. מחקר זה נועד לאתר את כל הפעילויות החינוכיות בטיפול פליאטיבי שנערכו בישראל בעשור השנים האחרון, לתאר אותן ולנסות לסווג אותן לקטגוריות רלוונטיות נפרדות.

שיטות

המחקר נערך בסוף שנת 2017 בשיטות חקירה איכותניות וכמותניות שכללו ראיונות פתוחים עם אנשי מפתח לאיתור המסגרות שמספקות הכשרה בתחום וראיונות עם מנהליהן באמצעות שאלון מובנה למילוי עצמי.

ממצאים

נמצאה שונות עצומה בין המסגרות לחינוך ולהכשרה פליאטיבית, ולכן סיווגנו אותן לשלוש קטגוריות מובחנות, בהתאם למספר שעות הלימוד בהן:

קורס הכשרה פליאטיבית: 40 או יותר שעות לימוד פרונטלי, במשך 6 או יותר ימי לימוד;

השתלמות: 8-24 שעות לימוד (לא נמצאו השתלמויות בטווחי זמן אחרים), במשך 2-4 ימי לימוד;

סמינרים וסדנאות: 2-6 שעות ביום אחד.

- איתרנו 9 מסגרות שבהן מתקיימים קורסי הכשרה פליאטיבית: 8 בבתי חולים כלליים או מסונפות אליהם, ואחת בקהילה. כולן יחד העבירו 84 קורסים, ומשכם נע בין 43 ל-112 שעות. רוב הקורסים גבו שכר לימוד אך ביססו את פעילותם גם על מקורות מימון אחרים. 7 קורסים מזכים בגמול השתלמות.
- עד דצמבר 2017 השתתפו בכל הקורסים יחד 2,241 איש, כ-85% נשים; גילם הממוצע כ-40. 67% מהם היו אחים ואחיות, 17% רופאים, 8% עובדים סוציאליים ו-8% אנשי מקצועות בריאות אחרים. בשישה קורסים השתתף צוות רב-מקצועי ובשלושה רק אחיות. מקרב כלל המשתתפים, 45% עבדו בבתי חולים כלליים, 38% במרכזים גריאטריים ובמוסדות סיעודיים ורק 17% בקהילה.
- נוסף על קורסי ההכשרה, בתי החולים וקופות החולים קיימו השתלמויות וסמינרים בטיפול פליאטיבי, בהיקפים שונים.

דיון והשלכות

לנוכח מיעוט המסגרות להכשרה פליאטיבית יש צורך להגדיל במידה ניכרת את היקפן ואת כוח האדם בתחום. לשם כך מומלץ:

- להגדיר מהו "קורס הכשרה פליאטיבי" מבחינת דרישותיו, היקפו, תכניו ורכיבי הליבה שלו
- להכין מתווה של קורס בסיסי מוסכם ולדרוש לפעול בהתאם לו
- להגדיל את מספר המשתתפים בקורסים, ובמיוחד מקרב אנשי צוות מהקהילה
- להקצות לקורסי הכשרה פליאטיבית משאבים ולבחון אפשרויות לתגמול הבוגרים שיעבדו בתחום במשרה מלאה.

לסיכום, לנוכח מספרם המועט של אנשי מקצוע בעלי ידע, הכשרה ומיומנות בטיפול פליאטיבי מצד אחד והגידול במספר האנשים שיהיו זקוקים לטיפולם מצד שני, יש צורך דחוף וממשי להרחיב את היקף ההכשרות בתחום ואת כוח האדם שילמד בהן ושיוכל לספק את הטיפול בעתיד.

תמצית מנהלים

מבוא

קובעי מדיניות, אנשי מפתח, ספקים ומממני שירותים בתחום הבריאות מכירים בהדרגה בזכותם של חולים עם מחלות קשות המאיימות על משך החיים לקבל טיפול פליאטיבי, בד בבד עם הטיפול הרגיל שהם מקבלים. ארגונים רפואיים ממליצים לשלב רכיבים פליאטיביים כבר בתחילת הטיפול בחולה עם מחלות קשות, ומחקרים מלמדים על תרומתו של טיפול זה הן לתוצאות טיפול חיוביות והן לחיסכון בעלויות. אך למרות זאת, טיפול פליאטיבי עדיין מיושם במידה תת-מרבית ותת-מיטבית.

אחת הסיבות לכך היא מיעוטם של אנשי מקצוע מומחים בתחום ושל אנשי צוות בעלי השכלה, ידע ומיומנות בטיפול פליאטיבי, לעומת מספרם ההולך וגדל של חולים קשים. כדי להכשיר כוח אדם נוסף בתחום דרוש מידע מפורט על היקף תוכניות ההכשרה הפליאטיבית הקיימות כיום. זהו תנאי בסיסי והכרחי לקבלת החלטות ביחס לצורכי הפיתוח של מסגרות חינוך והכשרה נוספות. אלא שבישראל, מלבד עדויות אנקדוטליות, אין מידע מקיף, עקבי ומהימן על קורסי ההכשרה בטיפול פליאטיבי. מחקר זה נועד לאתר את כל הפעילויות החינוכיות בטיפול פליאטיבי שנערכו בישראל בעשור השנים האחרון, לתאר אותן ולנסות לסווג אותן לקטגוריות רלוונטיות נפרדות.

מערך המחקר

המחקר נערך בסוף שנת 2017 בשיטות חקירה איכותניות וכמותניות: הן איתור המסגרות שמספקות פעילות חינוכית בטיפול פליאטיבי – באמצעות אנשי מפתח (informants) המכירים את התחום בארץ, והן ריאיון של מנהלי המסגרות – באמצעות שאלון מובנה למילוי עצמי.

ממצאים

המאפיין העיקרי של המידע שקיבלנו היה שונות עצומה בין המסגרות להכשרה פליאטיבית: אין כמעט פעילות חינוכית אחת דומה לאחרת, ואנשים שונים תופסים ומגדירים "פעילות חינוכית בטיפול פליאטיבי" באופן שונה. כדי להציג את הממצאים בצורה ברורה ורלוונטית סיווגנו את מסגרות החינוך הפליאטיבי לשלוש קטגוריות מובחנות, על בסיס מספר שעות הלימוד ומספר המפגשים בהן:

קורס הכשרה פליאטיבית: 40 או יותר שעות לימוד פרונטלי, במשך 6 או יותר ימי לימוד;

השתלמות: 8-24 שעות לימוד (לא נמצאו השתלמויות בטווחי זמן אחרים), במשך 2-4 ימי לימוד;

סמינרים וסדנאות: 2-6 שעות ביום אחד.

קורסים להכשרה פליאטיבית

- איתרנו 9 מסגרות שבהן מתקיימים קורסי הכשרה פליאטיבית (40 שעות לפחות) בעשור האחרון, 8 מתוכן ממוקמות בבתי חולים כלליים או מסונפות אליהם במסגרת בתי ספר להוראת רפואה וסיעוד

ותוכניות ללימודי-חוץ, ורק אחת מתקיימת באופן מובהק בקהילה. עם זאת, כולן מקבלות לומדים גם מהקהילה, מבתי חולים גריאטריים וממוסדות סיעודיים.

- כל המסגרות יחד העבירו 84 קורסים להכשרה פליאטיבית (אחת מהן העבירה 51 מהם), ומשך הקורסים נע בין 43 ל-112 שעות. רוב הקורסים גבו שכר לימוד וביססו את פעילותם גם על מקורות מימון אחרים, למשל קרנות מחקר, תקציב בית חולים, אוניברסיטאות ועמותות. ב-7 קורסים היו הלומדים זכאים לגמול השתלמות.
- עד דצמבר 2017 השתתפו בכל הקורסים יחד 2,241 איש, כ-85% מהם נשים; גילם הממוצע של המשתתפים היה כ-40. 67% מהם היו אחים ואחיות, 17% רופאים, 8% עובדים סוציאליים, ו-8% אנשי מקצועות בריאות אחרים. 45% עבדו בבתי חולים כלליים, 38% במרכזים גריאטריים ובמוסדות סיעודיים ורק 17% בקהילה.

השתלמויות בטיפול פליאטיבי

- נוסף על קורסי ההכשרה, בתי החולים קיימו השתלמויות בטיפול פליאטיבי, שמשכן נע בין 8 ל-24 שעות, אך לא ניתן היה לקבל מידע על מספר האנשים שהשתתפו בהן. בנוסף, בתי החולים מציעים סמינרים וסדנאות בנושאים הפליאטיביים. אלו מועברים בידי אנשי מקצוע שעובדים בבתי החולים, וגם בפעילות זו יש הבדלים גדולים מאוד בין בתי החולים.
- ארבע קופות החולים מייחסות חשיבות רבה לחינוך ולהכשרה בטיפול הפליאטיבי. האחריות לנושא מוטלת בשתי קופות על מנהלות אגף הסיעוד, באחת על השירות לטיפול בית, ובקופה אחת על הגריאטר הארצי. רוב ההשתלמויות שהקופות מציעות נערכו במחוזות, ולא בהיקף ארצי.

סדנאות וסמינרים בנושאים של טיפול פליאטיבי ומצבי סוף החיים

- כל בתי החולים וכל המחוזות של קופות החולים מקיימים סדנאות וסמינרים לטיפול פליאטיבי, בני 2-6 שעות. הפעילות מתקיימת במסגרת מקומית או מחוזית, אך לא ניתן היה לקבל מידע מלא ומהימן על היקפה.
- חלק מבתי החולים והקופות שלחו אנשי צוות לפעילות ב"מסר" – מרכז ארצי לסימולציה רפואית בבית החולים שיבא – אשר מציע סדנאות ברכיבים של הטיפול הפליאטיבי.

דיון והשלכות

- בעבודה זו הוצגה הפעילות החינוכית בטיפול פליאטיבי בישראל, וממצאיה מלמדים שקיימת פעילות כזו אך היא מעטה. בישראל, בדומה למדינות מערב אחרות, היקף הפעילות החינוכית בתחום רחוק מלמלא את הצרכים ויש מחסור בכוח אדם בטיפול פליאטיבי. לפיכך יש צורך להגדיל במידה ניכרת את היקף ההכשרה הפליאטיבית וכוח האדם בתחום.
- חשוב להגדיר מהו "קורס הכשרה פליאטיבי" מבחינת דרישותיו, היקפו ותכניו.

- יש צורך להכין מתווה של קורס בסיסי מוסכם, לבדוק אותו בטרם יופץ לכל הגורמים המספקים הכשרה ולחייב גורמים אלו לפעול בהתאם למתווה שיוסכם עליו.
 - יש להגדיל בדחיפות את מספר המשתתפים בקורסים האלה, ולכן ראוי לעודד אנשי צוות שמטפלים בחולים קשים להשתתף בהם.
 - ראוי לתת תשומת לב מיוחדת להגדלת מספר המשתתפים בקורסים שעובדים בקהילה.
 - יש צורך להקצות את המשאבים הדרושים להגדלת מספרם של הקורסים ואת מספר הלומדים בהם.
 - ראוי לשקול מתן תגמול לאנשי צוות שישתתפו בקורסי הכשרה ושיעבדו בתחום במשרה מלאה לאחר סיום הכשרתם.
- עם זה חשוב לציין מגבלה של המחקר. על אף מאמצינו לאתר את כל קורסי ההכשרה בטיפול פליאטיבי בארץ, ייתכן שיש מסגרות שלא איתרנו.
- לסיכום, לנוכח מספרם המועט של אנשי מקצוע בעלי ידע, הכשרה ומיומנות בטיפול פליאטיבי מצד אחד, והגידול הצפוי במספרם של האנשים שזקוקים לטיפול מצד שני, יש צורך דחוף וממשי להרחיב את כוח האדם שילמד את התחום ושיוכל לספק את הטיפול בעתיד. יש אפוא דחיפות רבה בהגדלת מספר הקורסים להכשרה פליאטיבית בישראל ובהגדלת מספר המשתתפים, וחשוב ביותר להגדיל מאוד את מספר משתתפי הקורסים שעובדים בקהילה.

דברי תודה

במהלך המחקר הסתייענו באנשים רבים, ואנו מכירים להם על כך תודה. אנו מבקשים להודות למנהלים בקופות החולים, בעמותת תמיכה ובבתי החולים על שסייעו לנו לאתר את התוכניות להכשרה פליאטיבית, אנו מודים למנהלי ההכשרות על ששיתפו עימנו פעולה והקדישו לנו מזמנם היקר כדי לאתר מידע ונתונים מהעשור האחרון ולמלא את השאלונים באופן מפורט ומדויק.

תודה לרעיה כהן שערכה את הדוח בשום שכל, לגיני רוזנפלד, מנהלת יחידת הפרסומים על הערותיה והארותיה המועילות ולענת פרקו-טולדנו על ההפקה.

תוכן עניינים

1	1. מבוא
1	1.1 רקע
5	1.2 מטרת המחקר
5	2. מערך המחקר
6	3. ממצאים
7	3.1 קורסים להכשרה פליאטיבית
10	3.2 השתלמויות בטיפול פליאטיבי
10	3.3 סדנאות וסמינרים בנושאים של טיפול פליאטיבי ומצבי סוף החיים
11	4. דיון והשלכות המחקר
13	מקורות

רשימת לוחות

9	לוח 1 : מאפייני קורסי ההכשרה בטיפול פליאטיבי
---	--